

DE DODELIJKSTE GRENS TER WERELD

Migratie naar het Europa van de 21ste eeuw kan in zekere zin herleid worden tot bovenstaande provocatieve slagzin. Voorbij Fort Europa focust op de manier waarop de Europese Unie minstens medeplichtig is aan wat ieder van ons de voorbije jaren in journaals en kranten heeft mogen aanschouwen. Duizenden in zee verdrinken, aan land gestorven of al reizend ter ziele gegane migranten en vluchtelingen zijn het directe gevolg van het Europese migratiebeleid. Te kort door de bocht? De auteurs hebben gelukkig ook een alternatief plan.

Het boek schetst een historisch luik waarin migratie wordt gekaderd als een eeuwenoud fenomeen. Om de problematiek vandaag te begrijpen wordt vertrokken van een belangrijk 19^{de}eeuws kantelpunt, namelijk de totstandkoming van nationale grenzen zoals we ze vandaag kennen. Het boek neemt de tijd en ruimte om een uitgebreide historisch schets uit te tekenen die het verleden met het heden verbindt. Migratie is immers vooral sinds de implementatie van het Schengenverdrag (1995) een thema dat disproportioneel vaker dan vroeger gepolitiseerd wordt en als veiligheidsvraagstuk wordt gepresenteerd. Het fenomeen wordt voorgesteld als een levens- een maatschappijbedreigende kracht die economieën en systemen van sociale zekerheid ontmantelt, terwijl onze precair opgebouwde welvaart al sinds mensenheugenis geënt is op circulair migrerende arbeidskrachten.

Het is echter paradoxaal dat juist mensen die op zoek zijn naar een beter bestaan en veiligheid zelf steeds meer gezien worden als de kern van een nieuw veiligheidsdilemma. De term 'Fort Europa' heeft, aldus de auteurs, haar naam en betekenis verkregen ten gevolge van onder meer de eenmaking van de Europese markt in de jaren 1980 en van het Schengenverdrag dat het wegvallen van de nationale grenzen betekende. Tegelijk verstevigde Europa haar gemeenschappelijke buitengrens. Binnen het fort bestaat vrij verkeer van goederen, diensten, kapitaal en arbeid, maar de omliggende slotgracht wordt dieper, woeliger en dodelijker. De grens is open voor de ene, maar gesloten voor de andere. Ook deze inconsistenties worden in het overigens bijzonder toegankelijke boek nader besproken.

De vraag stelt zich of er beterschap zit aan te komen. De auteurs passen een letterlijke metafoor toe op de figuurlijke betekenis van 'Fort Europa'. Het fort houdt zichzelf namelijk in stand middels drie opeenvolgende muren: een muur van papier (het visum dat onbereikbaar blijft voor mensen in landen op de uitgebreide 'negatieve landenlijst'), gevolgd door een muur van ijzer (het hek) en de muur van segregatie (het kamp). Een voorbeeld van deze combinatie is 'opvang in de regio', wat in feite de morele uitbesteding impliceert van de verantwoordelijkheid die Europa niet kan of wil opnemen, aan buurlanden als Turkije, aldus de auteurs. Dat schimmige politiek-geografische schaakspel kost de wereld levens,

geld en veel hoop. Wordt Europa eigenlijk geconfronteerd met een vluchtelingencrisis of worden vluchtelingen geconfronteerd met een Europese economische, euro- en terreurcrisis? Dit vormt de open slotvraag van het boek, die de causaliteit van migratie en haar politieke vertaling in vraag stelt.

De ondertitel - een nieuwe visie op migratie - zou de opzet (en de lezer) onrecht aandoen indien de auteurs niet met een alternatief zouden komen. Het laatste hoofdstuk is een verdienstelijke poging een 'ander' tienpuntenplan te formuleren dan wat de EU in april 2015 lanceerde. Kern van dit EU plan is een strengere bewaking van de buitengrenzen. Het 'ander' plan is een sterk stokpaardje van dit boek en biedt een constructief, voluntaristisch maar

realistisch en humaan antwoord op wat het bestaande plan ontbeert. Het plan hier uit de doeken doen, is onbegonnen werk, maar het begint met acceptatie van het feit dat migratie nu eenmaal bij de internationale menselijke samenleving hoort, net als handel en toerisme. Een proactief Europees arbeidsmarktbeleid en een internationaal gecoördineerd beleid voor migratie en asiel vormen het sluitstuk van het plan.

Ook de auteurs zien in dat een dergelijk mondiaal verdrag nog niet voor morgen is. Met het alternatieve plan komt ook het activistische kant van beide academici sterk naar voren. Hoewel het boek (chronologisch) logisch is opgebouwd en vele elementen aanreikt die het migratievraagstuk in breder perspectief plaatsen, voel je als lezer de auteurs soms echt boos worden. Dit gaat maar net niet ten koste van de objectiviteit.

Voorbij Fort Europa betekent voorbij het discours van angst en paniek, voorbij lapmiddelen op een reactief en hard migratiesysteem en voorbij dood door beleid. Dat zou de kernboodschap van dit

boek kunnen zijn. Dit boek is geschikt voor wie in korte tijd een breed en genuanceerd beeld wil verkrijgen over de migratiebewegingen in en naar Europa van het voorbije jaar, decennium en de voorbije eeuwen. Van student tot expert biedt het vooral ook een kapstok om patronen zelf te leren duiden.

Literatuurselectie

Van Houtum, H. & Lucassen, L. (2015). Voorbij Fort Europa: Een nieuwe visie op migratie. Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact.

Nicolas Dewulf (nicolasdewulf@gmail.com) is Msc. Geografie en Msc. Politieke Wetenschappen (UGent) en redactielid bij AGORA.